

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

N U T A R I M A S
DĖL AUKŠTAITIJOS, DZŪKIJOS IR ŽEMAITIJOS NACIONALINIŲ PARKŲ
NUOSTATŲ PATVIRTINIMO

1997 m. lapkričio 24 d. Nr. 1273
Vilnius

Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Patvirtinti Aukštaitijos, Dzūkijos ir Žemaitijos nacionalinių parkų nuostatus (pridedama).
2. Iš dalies pakeičiant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 22 d. nutarimą Nr. 283 „Dėl Dzūkijos, Žemaitijos, taip pat Aukštaitijos nacionalinių parkų, Trakų istorinio nacionalinio parko laikinųjų nuostatų ir Viešvilės valstybinio rezervato nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 1992, Nr. [19-562](#); 1995, Nr. [106-2374](#)):
 - 2.1. išbraukti antraštėje bei 1 punkte žodžius „Dzūkijos, Žemaitijos, taip pat Aukštaitijos nacionalinių parkų“;
 - 2.2. pripažinti netekusiais galios patvirtintus nurodytuoju nutarimu Dzūkijos, Žemaitijos ir Aukštaitijos nacionalinių parkų laikinuosius nuostatus.
3. Pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 20 d. nutarimą Nr. 633 „Dėl Dzūkijos, Žemaitijos ir Aukštaitijos nacionalinių parkų laikinųjų nuostatų dalinio pakeitimo“ (Žin., 1993, Nr. [40-848](#)).

MINISTRAS PIRMININKAS

GEDIMINAS VAGNORIUS

ŽEMĖS IR MIŠKŲ ŪKIO MINISTRAS

VYTAUTAS KNAŠYS

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO NUOSTATAI

Bendrosios nuostatos

1. Aukštaitijos nacionalinis parkas (toliau vadinama – nacionalinis parkas) įsteigtas Lietuvos Ministrų Tarybos 1974 m. kovo 29 d. nutarimu Nr. 124 Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonų savivaldybių administruojamų teritorijų dalyse ir skirtas nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksams bei antropoeikos sistemoms, reprezentuojantiems Aukštaitijos etnokultūrinės srities ir jos paribio gamtos bei kultūros savitumus, saugoti, tvarkyti ir jų naudojimui reguliuoti.

2. Nacionalinio parko veiklą reglamentuoja ir jo apsaugos bei naudojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, Lietuvos Respublikos miškų įstatymas, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas ir kiti įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, saugomų teritorijų nuostatai, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentai, kiti Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisės aktai bei šie nuostatai.

3. Nacionalinio parko teritorija tvarkoma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 416 „Dėl Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemas“ (Žin., 1997, Nr. [38-942](#)) patvirtintą planavimo schemą ir parengtus bei nustatytą tvarka suderintus ir patvirtintus miestelių ir kaimų detaliuosius (bendruosius) planus, nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo, miškotvarkos, žemėtvarkos, vandentvarkos, rekreacijos, kelių bei inžinerinių komunikacijų ir kitus projektus.

4. Atkuriant nuosavybės teises pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, nacionalinio parko žemė, vandens telkiniai ir miškai savininkams grąžinami arba perduodami nuosavybės ribotam tiksliniam naudojimui. Žemė nacionaliniame parke parduodama ar nuomojama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

5. Privatizuojamiems objektams, esantiems nacionalinio parko teritorijoje, taikomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Privatizuojamų objektų, esančių valstybės saugomose teritorijose, naudojimo privalomosios sąlygos.

Nacionalinio parko paskirtis, apsauga ir naudojimas

6. Nacionalinio parko paskirtis yra:

6.1. išsaugoti unikalią trijų kraštovaizdžio sričių sandūroje esančią Žeimenos aukštupio ekosistemą, Ažvinčių (Gervėčių) sengirės ir Balčio ežero gamtinius kompleksus, Baluošo, Linkmeno – Ūkojo, Tauragno ir Uteno miškingų ežerutų dubaklonių, Šiliniškių tarpežerinio gūbrio su Ladakalniu bei Benediktavo (Makių) moreninio masyvo ir Kiaunos slėnio kraštovaizdį, Petriškių geomorfologinį ir Būkos, Juodupės, Švoginos, Pliaušės, Labazės, Asalnų bei Žeimenio hidrografinius kompleksus, Vilkaraisčio, Kriogžlio, Siūrių ir Pagilūtės pelkes, savitas Ažvinčių bei Minčios girių, Kretuono, Kretuonykščio, Knyčio ir Pažeimenės biocenozės, retų rūšių augalus ir gyvūnus, kitas gamtos vertybes ir paminklus;

6.2. išsaugoti Šiaurės Rytų Lietuvos XII-XV a. gynybinės linijos liekanas su Taurapilio, Ginučių, Puziniškių, Linkmenų, Vajuonio ir kitais piliakalniais bei Rėkučių senovės gynybinių pylimų, unikalų Kretuono archeologinį kompleksą, Minčios, Vyžų, Šakarvos, Palušės, Kaltanėnų, Švento ir kitus pilkapynus bei akmens amžiaus gyvenvietes, etnografiškai vertingus Salų (II), Varniškių (II), Vaišnoriškių, Šuminų (Pabaluošės), Strazdų (Šariškės), Kretuonių, Benediktavo (Maknių) bei kitus etnografinį pobūdį ar elementus išlaikiusius kaimus, Kaltanėnų urbanistinį

kompleksą, Palūšės bažnyčios architektūrinį ansamblį, parko teritorijoje esančius vandens malūnus, Stripeikių senovės bitininkystės muziejų, kitas kultūros paveldo vertybes ir paminklus;

6.3. išsaugoti Žeimenos aukštupio gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus ir jų įvairovę;

6.4. atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtos, kultūros vertybių kompleksus bei objektus;

6.5. atlikti mokslo tyrimus ir kaupti informaciją gamtos apsaugos, kultūros vertybių apsaugos, gamtos išteklių ir kitose srityse;

6.6. sudaryti sąlygas plėtoti rekreacinę veiklą, pirmiausia pažintinį ir kaimo turizmą, trumpalaikį poilsio turizmą tam skirtose zonose bei vietose, numatytose nacionalinio parko planavimo schemoje;

6.7. reglamentuoti ūkinę veiklą bei urbanizacijos plėtotę pagal nacionalinio parko planavimo schemą bei detaliuosius planus ir kitus projektus bei teisės aktus;

6.8. puoselėti Aukštaitijos regiono kultūros tradicijas, amatus, verslus, propaguoti gamtos apsaugos idėjas, materialinės ir dvasinės kultūros palikimą.

7. Nacionalinio parko teritorija suskirstyta į išsaugančios (rezervatai ir draustiniai), apsaugos, rekreacinės, ūkinės (miškų ūkio, žemės ūkio, vandens ūkio, komunalinio ūkio bei pramonės) ir gyvenamosios funkcijos prioriteto zonas.

Funkcinio prioriteto zonose pagal tikslinę žemės naudojimo paskirtį ir tvarkymo pobūdį yra nustatytos kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kurioms nustatomi naudojimo ir apsaugos reglamentai.

8. Nacionalinis parkas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą planavimo schemą turi apsaugos (buferinę) zoną, nustatytą už jo ribų. Jos tikslas – apsaugoti nacionalinio parko gamtinę ekosistemą nuo galimos ūkinės taršos, o kraštovaizdį – nuo neigiamo vizualinio poveikio reguliuojant apsaugos zonos naudojimą, ribojant statybos aukštumą bei intensyvumą.

9. Bet kokia ūkinė, rekreacinė ar kitokia veikla nacionaliniame parke negali prieštarauti nacionalinio parko tikslams ir uždaviniams, daryti tradicinio jo kraštovaizdžio, teršti aplinkos, pažeisti ekologinės pusiausvyros.

Ūkinės bei kitokios veiklos priemonės yra reglamentuojamos. Taikomos Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos bei planavimo schemoje nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonų naudojimo ir apsaugos reglamentai.

10. Detalieji planai, statinių, kelių, inžinerinių komunikacijų ir kitų objektų statybos projektai rengiami, derinami ir tvirtinami teritorijų planavimo normų sąvado ir statybos reglamentų nustatyta tvarka. Jų sprendiniai neturi prieštarauti nacionalinio parko planavimo schemai. Statybos (rekonstravimo) ir griovimo darbai nacionaliniame parke atliekami tik turint apskrities viršininko administracijos valstybinės teritorijų ir statybos inspekcijos tarnybos leidimą.

11. Organizuoti komercinę rekreacinę veiklą nacionaliniame parke leidžiama įstatymų nustatyta tvarka.

Gidų paslaugas nacionalinio parko teritorijoje gali teikti atitinkami nacionalinio parko darbuotojai ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, turintys Valstybinio turizmo departamento prie Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos nustatyta tvarka išduotą pažymėjimą (sertifikatą).

12. Nacionalinio parko teritorijos lankymas, jo miško produktų, vandens telkinių ir kitokių išteklių naudojimas ribojamas – įvedami mokami leidimai, kurių išdavimo tvarką nustato nacionalinio parko direkcija, suderinusi šį klausimą su rajonų savivaldybėmis.

Stovyklauti, kurti laužus, važinėti ir statyti transporto priemonės nacionalinio parko teritorijoje leidžiama tik nacionalinio parko planavimo schemoje nustatytoje vietoje, laikantis parko direkcijos patvirtintų nacionalinio parko lankymo taisyklių.

Nacionalinio parko valdymas

13. Nacionalinį parką valdo valstybinė biudžetinė įstaiga – nacionalinio parko direkcija (toliau vadinama – direkcija), pavaldi Žemės ir miškų ūkio ministerijai (toliau vadinama –

ministerija), turinčiai direkcijos steigėjos teises. Direkcija yra juridinis asmuo, turi antspaudą su savo bei ministerijos pavadinimu ir atitinkamas sąskaitas banke.

Direkcijoje gali būti mokslo, gamtos, kultūros vertybių apsaugos, rekreacijos ir verslų, informacijos, miškininkystės bei kiti skyriai, nacionalinio parko inspekcija, girininkijos ir kiti padaliniai. Direkcijos nuostatai ir struktūra tvirtinami ministerijos nustatyta tvarka.

14. Direkcijai vadovauja nacionalinio parko direktorius (toliau vadinama – direktorius), skiriamas žemės ir miškų ūkio ministro (toliau vadinama – ministras). Direktoriaus pavaduotojai tvirtinami ministerijos nustatyta tvarka.

15. Svarbiausius nacionalinio parko teritorijos apsaugos ir tvarkymo klausimus nagrinėja nacionalinio parko taryba (toliau vadinama – taryba), kuri yra direktoriaus patariamasis organas. Tarybos pirmininkas yra direktorius. Taryba teikia atitinkamus pasiūlymus direkcijai bei ministerijai ir informaciją atitinkamų apskričių administracijoms ir rajonų savivaldybėms šio parko teritorijos apsaugos, naudojimo ir tvarkymo klausimais. Tarybos posėdžiai rengiami ne rečiau kaip kartą per ketvirtį.

Direktoriaus pavaduotojai ir direkcijos padalinių vadovai, taip pat po vieną Utenos ir Vilniaus apskričių, Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajonų savivaldybių atstovą yra tarybos nariai. Šių apskričių viršininkai ir rajonų merai savo atstovus į tarybą siūlo direktoriui.

Tarybą ir jos darbo reglamentą direktoriaus teikimu tvirtina ministras.

Į tarybą gali būti įtraukti (ir į posėdžius kviečiami) kitų valstybinių ir savivaldybių institucijų atstovai, mokslininkai bei kiti suinteresuoti fiziniai ir juridiniai asmenys.

16. Direktorius yra nacionalinio parko atstovas, kai sprendžiami visi parko klausimai, sudaromos sutartys su kitomis institucijomis ir organizacijomis. Direktorius:

16.1. šaukia tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja;

16.2. organizuoja direkcijos veiklą, tvarko lėšas, kuriomis parkas disponuoja, ir už tai atsako, teikia ministerijai pasiūlymus dėl direkcijos struktūros;

16.3. organizuoja ir vykdo aplinkosauginę, gamtos ir kultūros vertybių apsaugos, mokslinę, rekreacinę ir švietėjišką, propagandinę bei ūkinę nacionalinio parko veiklą, ją analizuoja;

16.4. pateikia ministerijai metinę nacionalinio parko veiklos ir būklės ataskaitą;

16.5. sudaro įstatymų nustatyta tvarka darbo sutartis, nustato pareiginius atlygius parko tarnybai;

16.6. vykdo pagal kompetenciją planavimo organizatoriaus (užsakovo) funkcijas, kai rengiami detaliojo ir specialiojo planavimo dokumentai ir statybos projektai;

16.7. atsako už parkui įstatymuose nustatytų uždavinių ir planavimo dokumentais patvirtintos veiklos politikos įgyvendinimą;

16.8. tvirtina metines veiklos programas, suderinęs jas su ministerija;

16.9. teikia nustatytą tvarka ministerijai pasiūlymus dėl nacionalinio parko veiklos finansavimo;

16.10. tvirtina nacionalinio parko tvarkymo tikslines programas;

16.11. tvirtina nustatytą tvarka suderintą nacionalinio parko simboliką;

16.12. tvirtina nacionalinio parko lankymo taisykles, suderinęs jas su rajonų savivaldybėmis;

16.13. teikia ministerijai pasiūlymus dėl objektų, esančių parko teritorijoje, privatizavimo;

16.14. remdamasis parko planavimo schema, teikia ministerijai pasiūlymus dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų žemės savininkams ir naudotojams patikslinimo;

16.15. teikia ministerijai pasiūlymus dėl parko teritorijos planavimo dokumentų rengimo, papildymo ar keitimo;

16.16. suderinęs su ministerija, gali steigti lankytojų aptarnavimo, informacijos ir kitokius ūkinius – komercinius padalinius (filialus), kurių veiklą nustato individualūs jų nuostatai;

16.17. turi teisę kreiptis į nacionalines ir tarptautines organizacijas su prašymu įtraukti parką į jų veiklą;

16.18. organizuoja gamtos ir kultūros vertybių ekspozicijų įrengimą, gamtos ir kultūros rezervatų, nekilnojamųjų kultūros vertybių, gamtos paminklų bei draustinių priežiūrą;

16.19. organizuoja vizualinės informacijos sistemų įrengimą, ekologinio švietimo, informacinių centrų ir kitų nacionalinio parko veiklai būtinų objektų tvarkymą;

16.20. atsako už nacionalinio parko miškų, vandens telkinių ir kitos žemės, kuri nustatyta tvarka nacionaliniam parkui priskirta valdyti, apsaugą, tvarkymą ir naudojimą;

16.21. turi teisę nustatyta tvarka organizuoti lankytojų aptarnavimą, mažmeninę prekybą bei viešąjį maitinimą;

16.22. organizuoja ir atlieka kitus nacionalinio parko teritorijos apsaugos, priežiūros ir tvarkymo darbus.

17. Nacionalinio parko inspekcija pagal kompetenciją kontroliuoja fizinių ir juridinių asmenų ūkinę (taip pat ir statybinę bei rekreacinę) veiklą parko teritorijoje, turi teisę tikrinti aplinkos būklę parko apsaugos zonoje.

Nacionalinio parko darbuotojai, vykdantys kontrolės funkcijas, tarnyboje dėvi ministerijos jiems nustatytą uniformą.

18. Nacionalinio parko apsaugos ir naudojimo priežiūrą bei kontrolę pagal kompetenciją vykdo aplinkos apsaugos agentūros, kultūros vertybių apsaugos kontrolės tarnybos, statybos priežiūros bei miškų inspekcijos, atitinkamai priklausančios Aplinkos apsaugos ministerijos, Kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamento, Utenos ir Vilniaus apskričių viršininkų administracijų bei Žemės ir miškų ūkio ministerijos reguliavimo sričiai, taip pat Ignalinos, Švenčionių bei Utenos rajonų savivaldybės.

19. Svarbiausias nacionalinio parko problemas pagal nustatytą kompetenciją nagrinėti ir teikti pasiūlymus dėl jų sprendimo būdų gali Aplinkos apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Statybos ir urbanistikos ministerija, kitos ministerijos, Utenos ir Vilniaus apskričių viršininkų administracijos ir kitos valstybinės institucijos, Ignalinos, Švenčionių bei Utenos rajonų savivaldos institucijos, mokslo ir mokymo įstaigos bei kitos organizacijos.

Nacionalinio parko veiklos ekonominiai pagrindai

20. Nacionalinio parko žemė valdoma ir naudojama Lietuvos Respublikos įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

21. Ekonominę veiklą vykdo direkcija, vadovaujama direktoriaus.

22. Nacionalinio parko finansinius išteklius sudaro:

22.1. Lietuvos valstybės biudžeto lėšos;

22.2. Ignalinos, Švenčionių bei Utenos rajonų savivaldybių biudžetų lėšos;

22.3. valstybinio ir savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšos;

22.4. Miško fondo lėšos;

22.5. kitų fondų lėšos;

22.6. nacionalinio parko pajamos iš medienos gamybos, rekreacijos, medžioklės organizavimo, informacijos paslaugų, verslinės ir mėgėjiškos žūklės, leidybinės, kultūrinės, ūkinės, komercinės ir kitos neprieštaraujančios įstatymams veiklos;

22.7. savanoriški fizinių bei juridinių asmenų įnašai bei kitos įplaukos.

23. Lietuvos valstybės biudžeto lėšos naudojamos:

23.1. direkcijai bei jos padaliniams išlaikyti;

23.2. nacionaliniam parkui tvarkyti, gamtos ir kultūros vertybėms išsaugoti arba joms atkurti pagal tikslines programas;

23.3. parko objektams statyti, remontuoti ir prižiūrėti;

23.4. mokslo tyrimams atlikti;

23.5. pažintinei rekreacijai plėtoti, nacionalinio parko vertybėms, jų apsaugai populiarinti, parkui reklamuoti bei reprezentuoti;

23.6. ypatingoms priemonėms vykdyti (stichinių nelaimių padariniams šalinti ir kt.);

23.7. kitoms būtinoms nacionalinio parko funkcijoms vykdyti.

24. Rajonų savivaldybių biudžeto lėšos, skiriamos atitinkamų savivaldos institucijų, gali būti naudojamos:

- 24.1. informacinei, švietėjiškai bei auklėjamajai parko veiklai organizuoti;
- 24.2. pažintiniam turizmui plėtoti;
- 24.3. tradicinėms šventėms ir kitiems parką populiarinantiems renginiams organizuoti;
- 24.4. teritorijai tvarkyti, gamtos ir kultūros vertybėms saugoti;
- 24.5. gamtos ir kultūros objektams pagal tikslines programas atkurti.
- 25. Valstybinio ir savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšos, skiriamos atitinkamų institucijų, gali būti naudojamos:
 - 25.1. aplinkos apsaugos mokslo tyrimams organizuoti;
 - 25.2. gamtos apsaugos priemonėms vykdyti;
 - 25.3. gamtos objektams pagal tikslines programas atkurti.
- 26. Miško fondo lėšos naudojamos:
 - 26.1. miškams saugoti, įveisti, atkurti, ugdyti ir prižiūrėti, biologinei įvairovei miškuose didinti ir miškų tausojimui bei apsaugai propaguoti;
 - 26.2. miško keliams prižiūrėti;
 - 26.3. turizmo ir rekreacijos infrastruktūrai parko miškuose kurti;
 - 26.4. už mokslo tiriamuosius ir projektavimo darbus mokėti;
 - 26.5. parko teritorijai tvarkyti, parkui reikalingiems objektams ir pastatams įsigyti, rekonstruoti, remontuoti ir prižiūrėti, kitoms investicijų bei tikslinėms programoms rengti ir joms įgyvendinti, taip pat gamtos ir kultūros vertybėms prižiūrėti ir saugoti;
 - 26.6. technikai, inventoriui, medžiagoms ir pagrindinėms priemonėms, kurių reikia parko funkcijoms vykdyti, įsigyti;
 - 26.7. miškų apsaugos ir tvarkymo darbus atliekančių nacionalinio parko darbuotojų darbo užmokesčiui (jeigu šiems darbuotojams darbo užmokestis nemokamas iš Lietuvos valstybės biudžeto) ir jiems skatinti.
- 27. Parko ūkinės, komercinės, rekreacinės ir kitokios veiklos pajamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka naudojamos:
 - 27.1. valstybinės ir vietinės reikšmės gamtos bei kultūros vertybėms tvarkyti ir jų apsaugai užtikrinti;
 - 27.2. rekreacinei infrastruktūrai kurti, pažintiniam ir kaimo turizmui plėtoti;
 - 27.3. ypatingoms priemonėms vykdyti (stichinių nelaimių padariniams šalinti);
 - 27.4. nacionaliniam parkui reklamuoti ir reprezentacinei veiklai organizuoti;
 - 27.5. medienai gaminti, medžioklei, žūklei, turizmo paslaugų, kultūrinei, ūkinei, komercinei ir kitokiai parko veiklai organizuoti.
- 28. Savanoriški fizinių bei juridinių asmenų įnašai bei kitos įplaukos naudojami Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka.

Direkcijos, kitų fizinių ir juridinių asmenų teisės bei pareigos

- 29. Lietuvos Respublikos įstatymų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka žemės savininkai ir naudotojai, jeigu jiems ribojama ūkinė veikla, turi teisę gauti atitinkamas kompensacijas ir naudotis mokesčių bei kitomis lengvatomis.
- 30. Nacionalinio parko teritorijoje nuolat gyvenantys asmenys turi:
 - 30.1. pirmenybę išsinuomoti žemę, statinius bei įrenginius ūkinei veiklai;
 - 30.2. teisę gauti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka kompensacijas iš Lietuvos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų už nekilnojamųjų kultūros vertybių remontą, konservavimą ir restauravimą;
 - 30.3. teisę įsigyti lengvatinėmis sąlygomis nenukirsto (stačiojo) miško, medienos ir jos gaminių vertingoms saugomoms sodyboms, pastatams, kitiems objektams remontuoti bei malkinės medienos kurui.
- Lengvatų dydį ir jų teikimo tvarką nustato Žemės ir miškų ūkio ministerija.
- 31. Nacionalinio parko teritorijoje fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę verstis veikla, neprieštaraujančia nacionalinio parko tikslams ir uždaviniams.

32. Nacionalinio parko žemės savininkai ir naudotojai, kiti juridiniai bei fiziniai asmenys privalo laikytis ūkinės veiklos apribojimų, nustatytų Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme bei kituose įstatymuose, nacionalinio parko planavimo scheme, Specialiosiose žemės ir miško naudojimo sąlygose, saugomų teritorijų nuostatuose bei kituose teisės aktuose.

33. Žemės savininkai ir naudotojai negali trukdyti pažintiniais tikslais lankyti saugomų kraštovaizdžio kompleksų ir objektų.

34. Direkcija turi:

34.1. pirmenybę įsigyti parke parduodamus žemės sklypus, kitą nekilnojamąjį turtą;

34.2. išimtinę teisę naudoti savo simbolius, o kartu su savivaldos institucijomis – naudoti ir tiražuoti jos teritorijai būdingų reginių bei objektų atvaizdus komerciniais tikslais.

35. Fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę šių nuostatų reikalavimus, traukiami atsakomybėn Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

DZŪKIJOS NACIONALINIO PARKO NUOSTATAI

Bendrosios nuostatos

1. Dzūkijos nacionalinis parkas (toliau vadinama – nacionalinis parkas) įsteigtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. I-1244 Varėnos, Alytaus ir Lazdijų rajonų savivaldybių administruojamų teritorijų dalyse ir skirtas nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksams bei antropoekosistemoms, reprezentuojantiems Dzūkijos etnokultūrinės srities gamtos ir kultūros savitumus, saugoti, tvarkyti ir jų naudojimui reguliuoti.

2. Nacionalinio parko veiklą reglamentuoja ir jo apsaugos bei naudojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, Lietuvos Respublikos miškų įstatymas, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas ir kiti įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, saugomų teritorijų nuostatai, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentai, kiti Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisės aktai bei šie nuostatai.

3. Nacionalinio parko teritorija tvarkoma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 419 „Dėl Dzūkijos nacionalinio parko planavimo schemos“ (Žin., 1997, Nr. [40-972](#)) patvirtintą planavimo schemą ir parengtus bei nustatytą tvarką suderintus ir patvirtintus miestelių ir kaimų detaliuosius (bendruosius) planus, nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo, miškotvarkos, žemėtvarkos, vandentvarkos, rekreacijos, kelių bei inžinerinių komunikacijų ir kitus projektus.

4. Atkuriant nuosavybės teises pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, nacionalinio parko žemė, vandens telkiniai ir miškai savininkams grąžinami arba perduodami nuosavybės ribotam tiksliniam naudojimui. Žemė nacionaliniame parke parduodama ar nuomojama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

5. Privatizuojamiems objektams, esantiems nacionaliniame parke, taikomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Privatizuojamų objektų, esančių valstybės saugomose teritorijose, naudojimo privalomosios sąlygos.

Nacionalinio parko paskirtis, apsauga ir naudojimas

6. Nacionalinio parko paskirtis yra:

6.1. išsaugoti unikalų Dainavos krašto santakinio upyno hidrografinį tinklą ir Nemuno–Merkio–Ūlos–Grūdų–Skroblaus slėnius – būdingus augalų ir gyvūnų migracijos kelius, didelės mokslinės vertės Skroblaus vidurupio, Musteikos bei Povilnio upelių aplinkos gamtinius kompleksus, raiškius Dainavos girios kontinentinių kopų masyvus, Liškiavos, Straujos, Uciekos ir Pakrykštės erozinius geomorfologinius kompleksus, Merkinės moreninį volą, Netiesų, Glyno ir Ežeryno hidrografinius objektus, Imiškių, Didžbalės, Bakanauskų ir Dėlyno pelkes, Dzūkijai būdingas miškų biocenozes, retų rūšių augalus ir gyvūnus, kitas gamtos vertybes ir paminklus;

6.2. išsaugoti ypač vertingus Merkinės ir Liškiavos istorinius archeologinius bei architektūrinius urbanistinius kompleksus, etnokultūrinės girinių bei panemunių dzūkų kaimų (Musteikos, Zervynų, Žiogelių, Dubininko, Margionių, Kašėtų, Lynežerio ir kt.) vertybes, Glyno apyežerio senovines stovyklavietes, Subartonių memorialinį kraštovaizdžio kompleksą bei kitas kultūros paveldo vertybes ir paminklus;

6.3. išsaugoti Dainavos upyno gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus ir jų įvairovę;

6.4. atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtos, kultūros vertybių kompleksus bei objektus;

6.5. atlikti mokslo tyrimus ir kaupti informaciją gamtos apsaugos, kultūros vertybių apsaugos, gamtos išteklių ir kitose srityse;

6.6. sudaryti sąlygas plėtoti rekreacinę veiklą, pirmiausia pažintinį ir kaimo turizmą, trumpalaikį poilsiavimą tam skirtose zonose bei vietose, numatytose nacionalinio parko planavimo schemoje;

6.7. reglamentuoti ūkinę veiklą bei urbanizacijos plėtotę pagal nacionalinio parko planavimo schemą bei detaliuosius planus ir kitus projektus bei teisės aktus;

6.8. puoselėti Dzūkijos regiono kultūros tradicijas, amatus, verslus, propaguoti gamtos apsaugos idėjas, materialinės ir dvasinės kultūros palikimą.

7. Nacionalinio parko teritorija suskirstyta į išsaugančios (rezervatai ir draustiniai), apsaugos, rekreacinės, ūkinės (miškų ūkio, žemės ūkio, vandens ūkio, komunalinio ūkio bei pramonės) ir gyvenamosios funkcijos prioriteto zonas.

Funkcinio prioriteto zonose pagal tikslinę žemės naudojimo paskirtį ir tvarkymo pobūdį yra nustatytos kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kurioms nustatomi naudojimo ir apsaugos reglamentai.

8. Nacionalinis parkas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą planavimo schemą turi apsaugos (buferinę) zoną, nustatytą už jo ribų. Jos tikslas – apsaugoti nacionalinio parko gamtinę ekosistemą nuo galimos ūkinės taršos, o kraštovaizdį – nuo neigiamo vizualinio poveikio reguliuojant apsaugos zonos naudojimą, ribojant statybos aukštumą bei intensyvumą.

9. Bet kokia ūkinė, rekreacinė ar kitokia veikla nacionaliniame parke negali prieštarauti nacionalinio parko tikslams ir uždaviniams, daryti tradicinio jo kraštovaizdžio, teršti aplinkos, pažeisti ekologinės pusiausvyros.

Ūkinės bei kitokios veiklos priemonės yra reglamentuojamos. Taikomos Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos bei planavimo schemoje nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonų naudojimo ir apsaugos reglamentai.

10. Detalieji planai, statinių, kelių, inžinerinių komunikacijų ir kitų objektų statybos projektai rengiami, derinami ir tvirtinami teritorijų planavimo normų sąvado ir statybos reglamentų nustatyta tvarka. Jų sprendiniai neturi prieštarauti nacionalinio parko planavimo schemai. Statybos (rekonstravimo) ir griovimo darbai nacionaliniame parke atliekami tik turint apskrities viršininko administracijos valstybinės teritorijų ir statybos inspekcijos tarnybos leidimą.

11. Organizuoti komercinę rekreacinę veiklą nacionaliniame parke leidžiama įstatymų nustatyta tvarka.

Gidų paslaugas nacionalinio parko teritorijoje gali teikti atitinkami nacionalinio parko darbuotojai ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, turintys Valstybinio turizmo departamento prie Valdyto reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos nustatyta tvarka išduotą pažymėjimą (sertifikatą).

12. Nacionalinio parko teritorijos lankymas, jo miško produktų, vandens telkinių ir kitokių išteklių naudojimas ribojamas – įvedami mokami leidimai, kurių išdavimo tvarką nustato nacionalinio parko direkcija, suderinusi šį klausimą su rajonų savivaldybėmis.

Stovyklauti, kurti laužus, važinėti ir statyti transporto priemonės nacionalinio parko teritorijoje leidžiama tik nacionalinio parko planavimo schemoje nustatytose vietose, laikantis parko direkcijos patvirtintų nacionalinio parko lankymo taisyklių.

Nacionalinio parko valdymas

13. Nacionalinį parką valdo valstybinė biudžetinė įstaiga – nacionalinio parko direkcija (toliau vadinama – direkcija), pavaldi Žemės ir miškų ūkio ministerijai (toliau vadinama – ministerija), turinčiai direkcijos steigėjos teises. Direkcija yra juridinis asmuo, turi antspaudą su savo bei ministerijos pavadinimu ir atitinkamas sąskaitas banke.

Direkcijoje gali būti mokslo, gamtos, kultūros vertybių apsaugos, rekreacijos ir verslų, informacijos, miškininkystės bei kiti skyriai, nacionalinio parko inspekcija, girininkijos ir kiti padaliniai. Direkcijos nuostatai ir struktūra tvirtinami ministerijos nustatyta tvarka.

14. Direkcijai vadovauja nacionalinio parko direktorius (toliau vadinama – direktorius), skiriamas žemės ir miškų ūkio ministro (toliau vadinama – ministras). Direktoriaus pavaduotojai tvirtinami ministerijos nustatyta tvarka.

15. Svarbiausius nacionalinio parko teritorijos apsaugos ir tvarkymo klausimus nagrinėja nacionalinio parko taryba (toliau vadinama – taryba), kuri yra direktoriaus patariamasis organas. Tarybos pirmininkas yra direktorius. Taryba teikia atitinkamus pasiūlymus direkcijai bei ministerijai ir informaciją atitinkamų apskričių administracijoms ir rajonų savivaldybėms šio parko teritorijos apsaugos, naudojimo ir tvarkymo klausimais. Tarybos posėdžiai rengiami ne rečiau kaip kartą per ketvirtį.

Direktoriaus pavaduotojai ir direkcijos padalinių vadovai, taip pat po vieną Alytaus apskrities, Varėnos, Alytaus ir Lazdijų rajonų savivaldybių atstovą yra tarybos nariai. Šios apskrities viršininkas ir rajonų merai savo atstovus į tarybą siūlo direktoriui.

Tarybą ir jos darbo reglamentą direktoriaus teikimu tvirtina ministras.

Į tarybą gali būti įtraukti (ir į posėdžius kviečiami) kitų valstybinių ir savivaldybių institucijų atstovai, mokslininkai bei kiti suinteresuoti fiziniai ir juridiniai asmenys.

16. Direktorius yra nacionalinio parko atstovas, kai sprendžiami visi parko klausimai, sudaromos sutartys su kitomis institucijomis ir organizacijomis. Direktorius:

16.1. šaukia tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja;

16.2. organizuoja jo vadovaujamos direkcijos veiklą, tvarko lėšas, kuriomis parkas disponuoja, ir už tai atsako, teikia ministerijai pasiūlymus dėl direkcijos struktūros;

16.3. organizuoja ir vykdo aplinkosauginę, gamtos ir kultūros vertybių apsaugos, mokslinę, rekreacinę ir švietėjišką, propagandinę bei ūkinę nacionalinio parko veiklą, ją analizuoja;

16.4. pateikia ministerijai metinę nacionalinio parko veiklos ir būklės ataskaitą;

16.5. sudaro įstatymų nustatyta tvarka darbo sutartis, nustato pareiginius atlygius parko tarnybai;

16.6. vykdo pagal kompetenciją planavimo organizatoriaus (užsakovo) funkcijas, kai rengiami detaliojo ir specialiojo planavimo dokumentai ir statybos projektai;

16.7. atsako už parkui įstatymuose nustatytų uždavinių ir planavimo dokumentais patvirtintos veiklos politikos įgyvendinimą;

16.8. tvirtina metinės veiklos programas, suderinęs jas su ministerija;

16.9. teikia nustatytą tvarka ministerijai pasiūlymus dėl nacionalinio parko veiklos finansavimo;

16.10. tvirtina nacionalinio parko tvarkymo tikslines programas;

16.11. tvirtina nustatytą tvarka suderintą nacionalinio parko simboliką;

16.12. tvirtina nacionalinio parko lankymo taisykles, suderinęs jas su rajonų savivaldybėmis;

16.13. teikia ministerijai pasiūlymus dėl objektų, esančių parko teritorijoje, privatizavimo;

16.14. remdamasis parko planavimo schema, teikia ministerijai pasiūlymus dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų žemės savininkams ir naudotojams patikslinimo;

16.15. teikia ministerijai pasiūlymus dėl parko teritorijos planavimo dokumentų rengimo, papildymo ar keitimo;

16.16. suderinęs su ministerija, gali steigti lankytojų aptarnavimo, informacijos ir kitokius ūkinius – komercinius padalinius (filialus), kurių veiklą nustato individualūs jų nuostatai;

16.17. turi teisę kreiptis į nacionalines ir tarptautines organizacijas su prašymu įtraukti parką į jų veiklą;

16.18. organizuoja gamtos ir kultūros vertybių ekspozicijų įrengimą, gamtos ir kultūros rezervatų, nekilnojamųjų kultūros vertybių, gamtos paminklų bei draustinių priežiūrą;

16.19. organizuoja vizualinės informacijos sistemų įrengimą, ekologinio švietimo, informacinių centrų ir kitų nacionalinio parko veiklai būtinų objektų tvarkymą;

16.20. atsako už nacionalinio parko miškų, vandens telkinių ir kitos žemės, kuri nustatytą tvarka nacionaliniam parkui priskirta valdyti, apsaugą, tvarkymą ir naudojimą;

16.21. turi teisę nustatytą tvarka organizuoti lankytojų aptarnavimą, mažmeninę prekybą bei viešąjį maitinimą;

16.22. organizuoja ir atlieka kitus nacionalinio parko teritorijos apsaugos, priežiūros ir tvarkymo darbus.

17. Nacionalinio parko inspekcija pagal kompetenciją kontroliuoja fizinių ir juridinių asmenų ūkinę (taip pat ir statybinę bei rekreacinę) veiklą parko teritorijoje, turi teisę tikrinti aplinkos būklę parko apsaugos zonoje.

Nacionalinio parko darbuotojai, vykdančys kontrolės funkcijas, tarnyboje dėvi ministerijos jiems nustatytą uniformą.

18. Nacionalinio parko apsaugos ir naudojimo priežiūrą bei kontrolę pagal kompetenciją vykdo aplinkos apsaugos agentūros, kultūros vertybių apsaugos kontrolės tarnybos, statybos priežiūros bei miškų inspekcijos, atitinkamai priklausančios Aplinkos apsaugos ministerijos, Kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamento, Alytaus apskrities viršininko administracijos bei Žemės ir miškų ūkio ministerijos reguliavimo sričiai, taip pat Varėnos, Alytaus bei Lazdijų rajonų savivaldybės.

19. Svarbiausias nacionalinio parko problemas pagal nustatytąją kompetenciją nagrinėti ir teikti pasiūlymus dėl jų sprendimo būdų gali Aplinkos apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Statybos ir urbanistikos ministerija, kitos ministerijos, Alytaus apskrities viršininko administracija ir kitos valstybinės institucijos, Varėnos, Alytaus bei Lazdijų rajonų savivaldos institucijos, mokslo ir mokymo įstaigos bei kitos organizacijos.

Nacionalinio parko veiklos ekonominiai pagrindai

20. Nacionalinio parko žemė valdoma ir naudojama Lietuvos Respublikos įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

21. Ekonominę veiklą vykdo direkcija, vadovaujama direktoriaus.

22. Nacionalinio parko finansinius išteklius sudaro:

22.1. Lietuvos valstybės biudžeto lėšos;

22.2. Varėnos, Alytaus bei Lazdijų rajonų savivaldybių biudžetų lėšos;

22.3. valstybinio ir savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšos;

22.4. Miško fondo lėšos;

22.5. kitų fondų lėšos;

22.6. nacionalinio parko pajamos iš medienos gamybos, rekreacijos, medžioklės organizavimo, informacijos paslaugų, verslinės ir mėgėjiškos žūklės, leidybinės, kultūrinės, ūkinės, komercinės ir kitokios neprieštaraujančios įstatymams veiklos;

22.7. savanoriški fizinių bei juridinių asmenų įnašai bei kitos įplaukos.

23. Lietuvos valstybės biudžeto lėšos naudojamos:

23.1. direkcijai bei jos padaliniams išlaikyti;

23.2. nacionaliniam parkui tvarkyti, gamtos ir kultūros vertybėms išsaugoti arba joms atkurti pagal tikslines programas;

23.3. parko objektams statyti, remontuoti ir prižiūrėti;

23.4. mokslo tyrimams atlikti;

23.5. pažintinei rekreacijai plėtoti, nacionalinio parko vertybėms, jų apsaugai populiarinti, parkui reklamuoti bei reprezentuoti;

23.6. ypatingoms priemonėms vykdyti (stichinių nelaimių padariniams šalinti ir kt.);

23.7. kitoms būtinoms nacionalinio parko funkcijoms vykdyti.

24. Rajonų savivaldybių biudžeto lėšos, skiriamos atitinkamų savivaldos institucijų, gali būti naudojamos:

24.1. informacinei, švietėjiškai bei auklėjamajai parko veiklai organizuoti;

24.2. pažintiniam turizmui plėtoti;

24.3. tradicinėms šventėms ir kitiems parką populiarinantiems renginiams organizuoti;

24.4. teritorijai tvarkyti, gamtos ir kultūros vertybėms saugoti;

24.5. gamtos ir kultūros objektams pagal tikslines programas atkurti.

25. Valstybinio ir savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšos, skiriamos atitinkamų institucijų, gali būti naudojamos:

- 25.1. aplinkosauginiams mokslo tyrimams organizuoti;
- 25.2. gamtos apsaugos priemonėms vykdyti;
- 25.3. gamtos objektams pagal tikslines programas atkurti.

26. Miško fondo lėšos naudojamos:

- 26.1. miškams saugoti, įveisti, atkurti, ugdyti ir prižiūrėti, biologinei įvairovei miškuose didinti bei miškų tausojimui ir apsaugai propaguoti;
- 26.2. miško keliams prižiūrėti;
- 26.3. turizmo ir rekreacijos infrastruktūrai parko miškuose kurti;
- 26.4. už mokslo tiriamuosius ir projektavimo darbus mokėti;
- 26.5. parko teritorijai tvarkyti, parkui reikalingiems objektams ir pastatams įsigyti, rekonstruoti, remontuoti ir prižiūrėti, kitoms investicijų bei tikslinėms programoms rengti ir joms įgyvendinti, taip pat gamtos ir kultūros vertybėms prižiūrėti ir saugoti;
- 26.6. technikai, inventoriui, medžiagoms ir pagrindinėms priemonėms, kurių reikia parko funkcijoms vykdyti, įsigyti;
- 26.7. miškų apsaugos ir tvarkymo darbus atliekančių nacionalinio parko darbuotojų darbo užmokesčiui (jeigu šiems darbuotojams darbo užmokestis nemokamas iš Lietuvos valstybės biudžeto) ir jiems skatinti.

27. Parko ūkinės, komercinės, rekreacinės ir kitokios veiklos pajamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka naudojamos:

- 27.1. valstybinės ir vietinės reikšmės gamtos bei kultūros vertybėms tvarkyti ir jų apsaugai užtikrinti;
- 27.2. rekreacinei infrastruktūrai kurti, pažintiniam ir kaimo turizmui plėtoti;
- 27.3. ypatingoms priemonėms vykdyti (stichinių nelaimių padariniams šalinti);
- 27.4. nacionaliniam parkui reklamuoti ir reprezentacinei veiklai organizuoti;
- 27.5. medienai gaminti, medžioklei, žūklei, turizmo paslaugų, kultūrinei, ūkinei, komercinei ir kitokiai parko veiklai organizuoti.

28. Savanoriški fizinių bei juridinių asmenų įnašai bei kitos įplaukos naudojami Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka.

Direkcijos, kitų fizinių ir juridinių asmenų teisės bei pareigos

29. Lietuvos Respublikos įstatymų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka žemės savininkai ir naudotojai, jeigu jiems ribojama ūkinė veikla, turi teisę gauti atitinkamas kompensacijas ir naudotis mokesčių bei kitomis lengvatomis.

30. Nacionalinio parko teritorijoje nuolat gyvenantys asmenys turi:

- 30.1. pirmenybę išsinuomoti žemę, statinius bei įrenginius ūkinei veiklai vykdyti;
- 30.2. teisę gauti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka kompensacijas iš Lietuvos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų už nekilnojamųjų kultūros vertybių remontą, konservavimą ir restauravimą;
- 30.3. teisę įsigyti lengvatinėmis sąlygomis nenukirsto (stačiojo) miško, medienos ir jos gaminių vertingoms saugomoms sodyboms, pastatams, kitiems objektams remontuoti bei malkinės medienos kurui.

Lengvatų dydį ir jų teikimo tvarką nustato Žemės ir miškų ūkio ministerija.

31. Nacionalinio parko teritorijoje fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę verstis veikla, neprieštaraujančia nacionalinio parko tikslams ir uždaviniams.

32. Nacionalinio parko žemės savininkai ir naudotojai, kiti juridiniai bei fiziniai asmenys privalo laikytis ūkinės veiklos apribojimų, nustatytų Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme bei kituose įstatymuose, nacionalinio parko planavimo scheme, Specialiosiose žemės ir miško naudojimo sąlygose, saugomų teritorijų nuostatuose bei kituose teisės aktuose.

33. Žemės savininkai ir naudotojai negali trukdyti pažintiniais tikslais lankyti saugomų kraštovaizdžio kompleksų ir objektų.

34. Direkcija turi:

34.1. pirmenybę įsigyti parke parduodamus žemės sklypus, kitą nekilnojamąjį turtą;

34.2. išimtinę teisę naudoti savo simboliką, o kartu su savivaldos institucijomis – naudoti ir tiražuoti jos teritorijai būdingų reginių bei objektų atvaizdus komerciniais tikslais.

35. Fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę šių nuostatų reikalavimus, traukiami atsakomybėn Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

ŽEMAITIJOS NACIONALINIO PARKO NUOSTATAI

Bendrosios nuostatos

1. Žemaitijos nacionalinis parkas (toliau vadinama – nacionalinis parkas) įsteigtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. I-1244 Plungės ir Skuodo rajonų savivaldybių administruojamų teritorijų dalyse ir skirtas nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksams bei antropoeikos sistemoms, reprezentuojantiems Žemaitijos etnokultūrinės srities gamtos ir kultūros savitumus, saugoti, tvarkyti ir jų naudojimui reguliuoti.

2. Nacionalinio parko veiklą reglamentuoja ir jo apsaugos bei naudojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, Lietuvos Respublikos miškų įstatymas, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas ir kiti įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, saugomų teritorijų nuostatai, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentai, kiti Lietuvos Respublikos Vyriausybės teisės aktai bei šie nuostatai.

3. Nacionalinio parko teritorija tvarkoma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 415 „Dėl Žemaitijos nacionalinio parko planavimo schemos“ (Žin., 1997, Nr. [38-941](#)) patvirtintą planavimo schemą ir parengtus bei nustatytą tvarka suderintus ir patvirtintus miestelių ir kaimų detaliuosius (bendruosius) planus, nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo, miškotvarkos, žemėtvarkos, vandentvarkos, rekreacijos, kelių bei inžinerinių komunikacijų ir kitus projektus.

4. Atkuriant nuosavybės teises pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, nacionalinio parko žemė, vandens telkiniai ir miškai savininkams grąžinami arba perduodami nuosavybės ribotam tiksliniam naudojimui. Žemė nacionaliniame parke parduodama ar nuomojama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

5. Privatizuojamiems objektams, esantiems nacionalinio parko teritorijoje, taikomos Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Privatizuojamų objektų, esančių valstybės saugomose teritorijose, naudojimo privalomosios sąlygos.

Nacionalinio parko paskirtis, apsauga ir naudojimas

6. Nacionalinio parko paskirtis yra:

6.1. išsaugoti didžiausią Žemaitijoje ežeringą miškingą gamtinį kompleksą, mokslui ypač vertingus miškingus Plokštinės ir Rukundžių pelkynus, Platelių ežero, Laumalėnkos ir Šilinės hidrografinius kompleksus, raiškaus moreninio (Mikytų, Pučkorių) ir keiminio (Šarnelės, Jazdauskiškių, Grigaičių) kraštovaizdžio etalonus, Gardų ozą, Medsėdžių ir Liepijos limnokeimus, Babrungo ir Mergupio slėnius, Paburgės, Siberijos, Pakastuvos, Užpelkių, Ertenio ir Paparčių pelkes, savitas Paplatelės, Šeirės ir Pailgio miškų bei Juodupio pelkėtų pievų biocenozes, retų rūšių augalus ir gyvūnus, kitas gamtos vertybes ir paminklus;

6.2. išsaugoti ypač vertingą ir sudėtingą Šiaurės Žemaitijos archeologinį kompleksą su Mikytų, Šarnelės, Pučkorių, Gegrėnų, Pagardenio ir kitais piliakalniais bei alkakalniais, Šventorkalnio senovinę gyvenvietę bei piliavietę, Žemaičių Kalvarijos (Gardų) urbanistinį kompleksą ir sakralinės architektūros ansamblį, Platelių dvaro ir parko kompleksą, etnokultūrinės vertės požymius išlaikiusius Beržoro, Stirbaičių ir Visvainių kaimus, kitas kultūros paveldo vertybes ir paminklus;

6.3. išsaugoti Šiaurvakarių Žemaitijos vandenskyros gamtinės ekosistemos stabilumą, biotos komponentus ir jų įvairovę;

6.4. atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtos, kultūros vertybių kompleksus bei objektus;

6.5. atlikti mokslo tyrimus ir kaupti informaciją gamtos apsaugos, kultūros vertybių apsaugos, gamtos išteklių ir kitose srityse;

6.6. sudaryti sąlygas plėtoti rekreacinę veiklą, pirmiausia pažintinį ir kaimo turizmą, trumpalaikį poilsiavimą tam skirtose zonose bei vietose, numatytoje nacionalinio parko planavimo schemoje;

6.7. reglamentuoti ūkinę veiklą bei urbanizacijos plėtotę pagal nacionalinio parko planavimo schemą bei detaliuosius planus ir kitus projektus bei teisės aktus;

6.8. puoselėti Žemaitijos regiono kultūros tradicijas, amatus, verslus, propaguoti gamtos apsaugos idėjas, materialinės ir dvasinės kultūros palikimą.

7. Nacionalinio parko teritorija pagal gamtos ir kultūros vertybes, jų pobūdį, apsaugos būdus ir naudojimo galimybes skirstoma į išsaugančios (rezervatai ir draustiniai), apsaugos, rekreacinės, ūkinės (miškų ūkio, žemės ūkio, vandens ūkio, komunalinio ūkio bei pramonės) ir gyvenamosios funkcijos prioriteto zonas.

Funkcinio prioriteto zonose pagal tikslinę žemės naudojimo paskirtį ir tvarkymo pobūdį yra nustatytos kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kurioms nustatomi naudojimo ir apsaugos reglamentai.

8. Nacionalinis parkas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą planavimo schemą turi apsaugos (buferinę) zoną, nustatytą už jo ribų. Jos tikslas – apsaugoti nacionalinio parko gamtinę ekosistemą nuo galimos ūkinės taršos, o kraštovaizdį – nuo neigiamo vizualinio poveikio reguliuojant apsaugos zonos naudojimą, ribojant statybos aukštumą bei intensyvumą.

9. Bet kokia ūkinė, rekreacinė ar kitokia veikla nacionaliniame parke negali prieštarauti nacionalinio parko tikslams ir uždaviniams, darkyti tradicinio jo kraštovaizdžio, teršti aplinkos, pažeisti ekologinės pusiausvyros.

Ūkinės bei kitokios veiklos priemonės yra reglamentuojamos. Taikomos Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos bei planavimo schemoje nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonų naudojimo ir apsaugos reglamentai.

10. Detalieji planai, statinių, kelių, inžinerinių komunikacijų ir kitų objektų statybos projektai rengiami, derinami ir tvirtinami teritorijų planavimo normų sąvado ir statybos reglamentų nustatyta tvarka. Jų sprendiniai neturi prieštarauti nacionalinio parko planavimo schemai. Statybos (rekonstravimo) ir griovimo darbai nacionaliniame parke vykdomi tik turint apskrities viršininko administracijos valstybinės teritorijų ir statybos inspekcijos tarnybos leidimą.

11. Organizuoti komercinę rekreacinę veiklą nacionaliniame parke leidžiama įstatymų nustatyta tvarka.

Gidų paslaugas nacionalinio parko teritorijoje gali teikti atitinkami nacionalinio parko darbuotojai ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, turintys Valstybinio turizmo departamento prie Valdybos reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos nustatyta tvarka išduotą pažymėjimą (sertifikatą).

12. Nacionalinio parko teritorijos lankymas, jo miško produktų, vandens telkinių ir kitokių išteklių naudojimas ribojamas – įvedami mokami leidimai, kurių išdavimo tvarką nustato nacionalinio parko direkcija, suderinusi šį klausimą su rajonų savivaldybėmis.

Stovyklauti, kurti laužus, važinėti ir statyti transporto priemones nacionalinio parko teritorijoje leidžiama tik nacionalinio parko planavimo schemoje nustatytoje vietose, laikantis parko direkcijos patvirtintų nacionalinio parko lankymo taisyklių.

Nacionalinio parko valdymas

13. Nacionalinį parką valdo valstybinė biudžetinė įstaiga – nacionalinio parko direkcija (toliau vadinama – direkcija), pavaldi Žemės ir miškų ūkio ministerijai (toliau vadinama – ministerija), turinčiai direkcijos steigėjos teises. Direkcija yra juridinis asmuo, turi antspaudą su savo bei ministerijos pavadinimu ir atitinkamas sąskaitas banke.

Direkcijoje gali būti mokslo, gamtos, kultūros vertybių apsaugos, rekreacijos ir verslų, informacijos, miškininkystės bei kiti skyriai, nacionalinio parko inspekcija, girininkijos ir kiti padaliniai. Direkcijos nuostatai ir struktūra tvirtinami ministerijos nustatyta tvarka.

14. Direkcijai vadovauja nacionalinio parko direktorius (toliau vadinama – direktorius), skiriamas žemės ir miškų ūkio ministro (toliau vadinama – ministras). Direktoriaus pavaduotojai tvirtinami ministerijos nustatyta tvarka.

15. Svarbiausius nacionalinio parko teritorijos apsaugos ir tvarkymo klausimus nagrinėja nacionalinio parko taryba (toliau vadinama – taryba), kuri yra direktoriaus patariamasis organas. Tarybos pirmininkas yra direktorius. Taryba teikia atitinkamus pasiūlymus direkcijai bei ministerijai ir informaciją atitinkamų apskričių administracijoms ir rajonų savivaldybėms šio parko teritorijos apsaugos, naudojimo ir tvarkymo klausimais. Tarybos posėdžiai rengiami ne rečiau kaip kartą per ketvirtį.

Direktoriaus pavaduotojai ir direkcijos padalinių vadovai, taip pat po vieną Telšių ir Klaipėdos apskričių, Plungės ir Skuodo rajonų savivaldybių atstovą yra tarybos nariai. Šių apskričių viršininkai ir rajonų merai savo atstovus į tarybą siūlo direktoriui.

Tarybą ir jos darbo reglamentą direktoriaus teikimu tvirtina ministras.

Į tarybą gali būti įtraukti (ir į posėdžius kviečiami) kitų valstybinių ir savivaldybių institucijų atstovai, mokslininkai bei kiti suinteresuoti fiziniai ir juridiniai asmenys.

16. Direktorius yra nacionalinio parko atstovas, kai sprendžiami visi parko klausimai, sudaromos sutartys su kitomis institucijomis ir organizacijomis. Direktorius:

16.1. šaukia tarybos posėdžius ir jiems pirmininkauja;

16.2. organizuoja jo vadovaujamos direkcijos veiklą, tvarko lėšas, kuriomis parkas disponuoja, ir už tai atsako, teikia ministerijai pasiūlymus dėl direkcijos struktūros;

16.3. organizuoja ir vykdo aplinkosauginę, gamtos ir kultūros vertybių apsaugos, mokslinę, rekreacinę ir švietėjišką, propagandinę bei ūkinę nacionalinio parko veiklą, ją analizuoja;

16.4. pateikia ministerijai metinę nacionalinio parko veiklos ir būklės ataskaitą;

16.5. sudaro įstatymų nustatyta tvarka darbo sutartis, nustato pareiginius atlygius parko tarnybai;

16.6. vykdo pagal kompetenciją planavimo organizatoriaus (užsakovo) funkcijas, kai rengiami detaliojo ir specialiojo planavimo dokumentai ir statybos projektai;

16.7. atsako už parkui įstatymuose nustatytų uždavinių ir planavimo dokumentais patvirtintos veiklos politikos įgyvendinimą;

16.8. tvirtina metinės veiklos programas, suderinęs jas su ministerija;

16.9. teikia nustatytą tvarka ministerijai pasiūlymus dėl nacionalinio parko veiklos finansavimo;

16.10. tvirtina nacionalinio parko tvarkymo tikslines programas;

16.11. tvirtina nustatytą tvarka suderintą nacionalinio parko simboliką;

16.12. tvirtina nacionalinio parko lankymo taisykles, suderinęs jas su rajonų savivaldybėmis;

16.13. teikia ministerijai pasiūlymus dėl objektų, esančių parko teritorijoje, privatizavimo;

16.14. remdamasis parko planavimo schema, teikia ministerijai pasiūlymus dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų žemės savininkams ir naudotojams patikslinimo;

16.15. teikia ministerijai pasiūlymus dėl parko teritorijos planavimo dokumentų rengimo, papildymo ar keitimo;

16.16. suderinęs su ministerija, gali steigti lankytojų aptarnavimo, informacijos ir kitokius ūkinius – komercinius padalinius (filialus), kurių veiklą nustato individualūs jų nuostatai;

16.17. turi teisę kreiptis į nacionalines ir tarptautines organizacijas su prašymu įtraukti parką į jų veiklą;

16.18. organizuoja gamtos ir kultūros vertybių ekspozicijų įrengimą, gamtos ir kultūros rezervatų, nekilnojamųjų kultūros vertybių, gamtos paminklų bei draustinių priežiūrą;

16.19. organizuoja vizualinės informacijos sistemų įrengimą, ekologinio švietimo, informacinių centrų ir kitų nacionalinio parko veiklai būtinų objektų tvarkymą;

16.20. atsako už nacionalinio parko miškų, vandens telkinių ir kitos žemės, kuri nustatyta tvarka nacionaliniam parkui priskirta valdyti, apsaugą, tvarkymą ir naudojimą;

16.21. turi teisę nustatyta tvarka organizuoti lankytojų aptarnavimą, mažmeninę prekybą bei viešąjį maitinimą;

16.22. organizuoja ir vykdo kitus nacionalinio parko teritorijos apsaugos, priežiūros ir tvarkymo darbus.

17. Nacionalinio parko inspekcija pagal kompetenciją kontroliuoja fizinių ir juridinių asmenų ūkinę (taip pat ir statybinę bei rekreacinę) veiklą parko teritorijoje, turi teisę tikrinti aplinkos būklę parko apsaugos zonoje.

Nacionalinio parko darbuotojai, vykdantys kontrolės funkcijas, tarnyboje dėvi ministerijos jiems nustatytą uniformą.

18. Nacionalinio parko apsaugos ir naudojimo priežiūrą bei kontrolę pagal kompetenciją vykdo aplinkos apsaugos agentūros, kultūros vertybių apsaugos kontrolės tarnybos, statybos priežiūros bei miškų inspekcijos, atitinkamai priklausančios Aplinkos apsaugos ministerijos, Kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamento, Klaipėdos ir Telšių apskričių viršininkų administracijų bei Žemės ir miškų ūkio ministerijos reguliavimo sričiai, taip pat Plungės bei Skuodo rajonų savivaldybės.

19. Svarbiausias nacionalinio parko problemas pagal nustatytą kompetenciją nagrinėti ir teikti pasiūlymus dėl jų sprendimo būdų gali Aplinkos apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Statybos ir urbanistikos ministerija, kitos ministerijos, Klaipėdos ir Telšių apskričių viršininkų administracijos ir kitos valstybinės institucijos, Plungės bei Skuodo rajonų savivaldos institucijos, mokslo ir mokymo įstaigos bei kitos organizacijos.

Nacionalinio parko veiklos ekonominiai pagrindai

20. Nacionalinio parko žemė valdoma ir naudojama Lietuvos Respublikos įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

21. Ekonominę veiklą vykdo direkcija, vadovaujama direktoriaus.

22. Nacionalinio parko finansinius išteklius sudaro:

22.1. Lietuvos valstybės biudžeto lėšos;

22.2. Plungės ir Skuodo rajonų savivaldybių biudžetų lėšos;

22.3. valstybinio ir savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšos;

22.4. Miško fondo lėšos;

22.5. kitų fondų lėšos;

22.6. nacionalinio parko pajamos iš medienos gamybos, rekreacijos, medžioklės organizavimo, informacijos paslaugų, verslinės ir mėgėjiškos žūklės, leidybinės, kultūrinės, ūkinės, komercinės ir kitokios neprieštaraujančios įstatymams veiklos;

22.7. savanoriški fizinių bei juridinių asmenų įnašai ir kitos įplaukos.

23. Lietuvos valstybės biudžeto lėšos naudojamos:

23.1. direkcijai bei jos padaliniams išlaikyti;

23.2. nacionaliniam parkui tvarkyti, gamtos ir kultūros vertybėms išsaugoti arba joms atkurti pagal tikslines programas;

23.3. parko objektams statyti, remontuoti ir prižiūrėti;

23.4. mokslo tyrimams atlikti;

23.5. pažintinei rekreacijai plėtoti, nacionalinio parko vertybėms, jų apsaugai populiarinti, parkui reklamuoti bei reprezentuoti;

23.6. ypatingoms priemonėms vykdyti (stichinių nelaimių padariniams šalinti ir kt.);

23.7. kitoms būtinoms nacionalinio parko funkcijoms vykdyti.

24. Rajonų savivaldybių biudžeto lėšos, skiriamos atitinkamų savivaldos institucijų, gali būti naudojamos:

24.1. informacinei, švietėjiškai bei auklėjamajai parko veiklai organizuoti;

24.2. pažintiniam turizmui plėtoti;

- 24.3. tradicinėms šventėms ir kitiems parką populiarinantiems renginiams organizuoti;
- 24.4. teritorijai tvarkyti, gamtos ir kultūros vertybėms saugoti;
- 24.5. gamtos ir kultūros objektams pagal tikslines programas atkurti.
- 25. Valstybinio ir savivaldybių gamtos apsaugos fondų lėšos, skiriamos atitinkamų institucijų, gali būti naudojamos:
 - 25.1. aplinkosauginiams mokslo tyrimams organizuoti;
 - 25.2. gamtos apsaugos priemonėms vykdyti;
 - 25.3. gamtos objektams pagal tikslines programas atkurti.
- 26. Miško fondo lėšos naudojamos:
 - 26.1. miškams saugoti, įveisti, atkurti, ugdyti ir prižiūrėti, biologinei įvairovei miškuose didinti bei miškų tausojimui ir apsaugai propaguoti;
 - 26.2. miško keliams prižiūrėti;
 - 26.3. turizmo ir rekreacijos infrastruktūrai parko miškuose kurti;
 - 26.4. už mokslo tiriamuosius ir projektavimo darbus mokėti;
 - 26.5. parko teritorijai tvarkyti, parkui reikalingiems objektams ir pastatams įsigyti, rekonstruoti, remontuoti ir prižiūrėti, kitoms investicijoms bei tikslinėms programoms rengti ir joms įgyvendinti, taip pat gamtos ir kultūros vertybėms prižiūrėti ir saugoti;
 - 26.6. technikai, inventoriui, medžiagoms ir pagrindinėms priemonėms, kurių reikia parko funkcijoms vykdyti, įsigyti;
 - 26.7. miškų apsaugos ir tvarkymo darbus atliekančių nacionalinio parko darbuotojų darbo užmokesčiui (jeigu šiems darbuotojams darbo užmokestis nemokamas iš Lietuvos valstybės biudžeto) ir jiems skatinti.
- 27. Parko ūkinės, komercinės, rekreacinės ir kitokios veiklos pajamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka naudojamos:
 - 27.1. valstybinės ir vietinės reikšmės gamtos bei kultūros vertybėms tvarkyti ir jų apsaugai užtikrinti;
 - 27.2. rekreacinei infrastruktūrai kurti, pažintiniam ir kaimo turizmui plėtoti;
 - 27.3. ypatingoms priemonėms vykdyti (stichinių nelaimių padariniams šalinti);
 - 27.4. nacionaliniam parkui reklamuoti ir reprezentacinei veiklai organizuoti;
 - 27.5. medienai gaminti, medžioklei, žūklei, turizmo paslaugų, kultūrinei, ūkinei, komercinei ir kitokiai parko veiklai organizuoti.
- 28. Savanoriški fizinių bei juridinių asmenų įnašai bei kitos įplaukos naudojami Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka.

Direkcijos, kitų fizinių ir juridinių asmenų teisės bei pareigos

- 29. Lietuvos Respublikos įstatymų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka žemės savininkai ir naudotojai, jeigu jiems ribojama ūkinė veikla, turi teisę gauti atitinkamas kompensacijas ir naudotis mokesčių bei kitomis lengvatomis.
- 30. Nacionalinio parko teritorijoje nuolat gyvenantys asmenys turi:
 - 30.1. pirmenybę išsinuomoti žemę, statinius bei įrenginius ūkinei veiklai vykdyti;
 - 30.2. teisę gauti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka kompensacijas iš Lietuvos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų už nekilnojamųjų kultūros vertybių remontą, konservavimą ir restauravimą;
 - 30.3. teisę įsigyti lengvatinėmis sąlygomis nenukirsto (stačiojo) miško, medienos ir jos gaminių vertingoms saugomoms sodyboms, pastatams, kitiems objektams remontuoti bei malkinės medienos kurui.
- Lengvatų dydį ir jų teikimo tvarką nustato Žemės ir miškų ūkio ministerija.
- 31. Nacionalinio parko teritorijoje fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę verstis veikla, neprieštaraujančia nacionalinio parko tikslams ir uždaviniams.
- 32. Nacionalinio parko žemės savininkai ir naudotojai, kiti juridiniai bei fiziniai asmenys privalo laikytis ūkinės veiklos apribojimų, nustatytų Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų

įstatyme, Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme bei kituose įstatymuose, nacionalinio parko planavimo scheme, Specialiosiose žemės ir miško naudojimo sąlygose, saugomų teritorijų nuostatuose bei kituose teisės aktuose.

33. Žemės savininkai ir naudotojai negali trukdyti pažintiniais tikslais lankyti saugomų kraštovaizdžio kompleksų ir objektų.

34. Direkcija turi:

34.1. pirmenybę įsigyti parke parduodamus žemės sklypus, kitą nekilnojamąjį turtą;

34.2. išimtinę teisę naudoti savo simboliką, o kartu su savivaldos institucijomis – naudoti ir tiražuoti jos teritorijai būdingų reginių bei objektų atvaizdus komerciniais tikslais.

35. Fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę šių nuostatų reikalavimus, traukiami atsakomybėn Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.
